

ПО ПОВОД ИЗЛОЖБАТА: „ДИРЕР А — Ш“

ПРИКАЗНА ЗА ЕДНО ВРЕМЕ

● Дирер прв и ги приближи класичните идеали на италијанската ренесанса на својата нордиска уметност: обликот, бојата, актовите и перспективата

Како цел на своето прво студиско патување, на 23-годишна возраст, авторот на славните ремек — дела „Апокалипса“, „Витез, смрт и гавол“, „Меланхолија“, „Адам и Ева“ и на многу други слики и гравирани, Албрехт Дирер (1471 — 1528) ја избрал Венеција. Со овој толку чуден чекор за тоа време, за крајот на 15. век, кога германската уметност уште гравитирала кон фламанската култура, Дирер ја покажа својата уметничка чувствителност и генијалност што подоцна го одделила од сите други тогашни уметници — за наетички во уметник — интелектуалец. Тој прв го насрел здивот што се шири од југ и се симнал во Италија, на која уште еднаш, во текот на животот, ќе ѝ се врати, да ги проучува олиците, боите, актовите, перспективата на „модерен, италијански начин“. Во космополитскиот град со полуориентална привлечност, нирнбершкиот уметник го нашол она што го барал, и повеќе: ново сфаќање за пејзажот. Пренесувајќи ги класичните идеали на италијанската ренесанса, во израз прифатлив за нордиската уметност, Дирер прв ја разбил вековната уметничка изолираност на Германија: „ги отворил темните готски прозорци за новото сонце на ренесансата“, како што велат италијанските историчари на уметноста Палтриниери и Де Поли, Дирер, истовремено бил и првиот нордиски сликар, чија слава ги преминала границите на неговата земја.

Портрети и религиозни сцени

Од автопортретот, изработен со сребрен молив, кога Дирер имал само 13 години, па се до ликовите на „четворицата апостоли“, слика што ја изработил уметникот две години пред смртта и која претставува симболичен тестамент, животот и делото на Дирер се своевидна приказна за тоа време. Во неговиот роден Нирнберг, а и во целата негова земја што ја пропатувал, уметниците работеле по порачка; било премногу ризично да се слика, следејќи ја инспирацијата. Платното без купувач значело чиста загуба. Што се однесува до предметот на сликањето, не можело многу да се експериментира: и уметниците и муштериите имале сосема јасна претстава за сликата. Тие можеле да бидат или портрети или, пак, религиозни сцени: „Поклоненија“, „Страдања“, „Раѓања“. Дирер бил премногу жив и оригинален дух за да се задоволи со таква рутинска работа, но истовремено и чувствителен на флорините, од кои тешко се откажувал. Имено, на сите автопортрети, што ги направил во текот на четириесетгодишното творештво, носи скапоцена облека (во дотерувањето бил сличен на Рафаело од Урбино, а во исгражувањето — на Леонардо да Винчи). Неговите слики (Поклонение на мудрецот“, „Обожаване на светото тројство“, многуороните портрети), изоопикуваат со егзотични предмети и накит, за кои во приватниот живот давал огромни пари. Поради тие свои особини, морал да најде некој компромис, а тоа биле гравирите, кои не обврзувале како сликата во масло. Од нив можеле да се извлечат многу примероци. Цената на отисокот била прифатлива и тој можел да се продаде без претходна порачка. Така, во 1498 година, настанале 15-те дрворези на „Апокалипсата“, првото Дирерово ремек дело. Шест години пред тоа, тој го изработил својот прв дрворез за насловната страница на книгата

„Писмата на Св. Ероним“ за познатиот издавач на илустрирани книги од Базел, Кеслер (на Балканот во тоа време не се знаело за печатот). Дирер веднаш потоа ја открил и слабада страна на гравирите, во однос на сликите: освен тоа што лесно се растураат, лесно можат и да се копираат. Тој целиот свој живот се борел против оние што ја краделе неговата уметност (тогаш не постоеле законите за авторските права). Но, благодарейќи на брзото ширење на своите гравирани, кои ги подарувал во секоја згода, станал славен уметник, кој го остварил својот „општествен“ сон: засекогаш ја напуштил положбата на мајстор од работилница, во престилка измачкана со бои, за да се вивне во сферата на културата, науката и филозофијата, каде што неговите изучувања се граничеле со фантазијата.

Духовна криза

Меѓу 1505 и 1507 година, за олтарот на Св. Бартоломеј, во Венеција, ја црта славната слика „Празник на круната“, за која добива пофалби од Говани Белини и понуда од градот да го прифати граѓанството во преведрата република. Заради заслугите како уметник, во текот на животот добил и други понуди (од неколку градови на фламанските земји) да го прими нивното граѓанство, но секогаш му останал приврзан на Нирнберг.

Како што поминувало времето од неговата работа врз „Празникот на круната“ во Венеција, така се гаселе италијанските бои во неговото секавање, а сликарот му го отстапувал местото на граверот. До 1514 година ги направил своите графички ремек — дела: „Христовите страдања“, „Витезот, смртта и гаволот“, „Меланхолија“ и уште една варијанта на „Св. Ероним“. За царот Максимилијан, шест години ја раотел „Триумфална порта“ која се состоела од 192 гравирани во дрворез, единствено такво дело високо три и пол и широко три метри. По работата на оваа царска порачка со неверојатен обем, Дирер запала во голема духовна криза. Токму во тоа време, Мартин Лутер ги заковал своите тези на вратата на Витенбершката катедрала и неговото прогласување за еретик за Дирер, кој тогаш ги слика неколкуте Богородици („Богородица во молитва“, „Богородица со Христос и „Св. Ана“), во периодот од 1518 — 1519 година, претставува интимна драма. Истовремено, поседувал длабоко почитување за црквата и инстинктивни симпатии за просветителот, кој на расипаната опачина на таа иста црква сакал да ѝ ја врати ангелската чистота. Патува во Швајцарија, по текот на Рајна: во Франкфурт, Мајна, Келн, во Фландрија. Современик е на големи географски откритија. Дел од чучесната Монтезума ризница, Дирер со свои очи ќе види во Фландрија, каде што Карло V од Шпанија ќе испрати за своето крунисување. Жвотот веројатно му претставувал мешавина на стварноста и на фантазијата. На тоа патување се разболел од маларија и на сетувајќи го својот крај, побрзал своите сознанија од теоријата и уметничките техники писмено да ги обликува. Ги напишал „Упатствата за употреба на линеар и на шестар“, „Трактатот за човечките пропорции“ и „Поуките за младите сликари“. Кога, болен и ослабнат, умрел во 1528 година, Лутер од Витенберг напишал: „Добрите луѓе мораат да ја оплакуваат Диреровата смрт.“

С. Гуровска